

Autoreferat

- 1. Imię i nazwisko:** Joanna Piórkowska-Flieger
- 2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem roku i miejsc ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej**

1988 –1993 studia na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Prawa i Administracji, kierunek: prawo

1993 – egzamin magisterski na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie,
kierunek: prawo, złożony z wynikiem bardzo dobrym

2003- publiczna obrona rozprawy doktorskiej pt. „*Falsz dokumentu w polskim prawie karnym*” na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie, promotor: Prof. dr hab.

Tadeusz Bojarski, recenzenci: Prof. dr hab. Barbara Kunicka-Michalska, Prof.dr hab.

Andrzej Wąsek, Prof.dr hab. Andrzej Zoll

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/artystycznych

- od 1.09. 1994 – asystent w Zakładzie Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie

- od 1.10.2003 - adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie

-od 1.10. 2016 r. do 30.09. 2018 r.- asystent w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie

-od 1.10. 2018 r.- starszy wykładowca w Katedrze Prawa Karnego i Kryminologii Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie

4. Wskazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

Skutek czynu zabronionego w polskim prawie karnym, Lublin 2019, Wydawnictwo UMCS, ss.521, ISBN 978-83-227-9207-0

Praca obejmuje problematykę dotyczącą stanowiącego ustawowe znamię czynu zabronionego skutku. Podjęcie tej problematyki wynikało z faktu, że w piśmiennictwie karnistycznym brak jest jej kompleksowego omówienia, a ponadto wiąże się z nią wiele spornych kwestii, które dzielą teoretyków prawa karnego, a także różnie rozstrzygane są w orzecznictwie sądowym. Temat wydał mi się więc interesujący i wart bliższego przyjrzenia się.

Celem pracy jest przedstawienie skutku czynu zabronionego na gruncie instytucji części ogólnej i w ramach części szczególnej prawa karnego. Tak zakreślony cel spowodował szeroki zakres poddanych analizie kwestii, co ściśle wiąże się z wieloaspektowością prawnokarnego znaczenia skutku czynu zabronionego. Moim zamierzeniem było także przedstawienie własnego stanowiska odnośnie do tych problemów związanych ze znamieniem skutku, które niejednolicie interpretowane są w doktrynie prawa karnego i praktyce wymiaru sprawiedliwości. Praca składa się ze wstępu, dziesięciu rozdziałów i uwag końcowych

Rozdział I nie ma charakteru jurydycznego. Obejmuje bowiem przede wszystkim rozważania dotyczące rozumienia skutku w polskim języku powszechnym oraz ujęcia skutku i jego relacji do przyczyny na gruncie filozofii, jak również kwestii przyczynowości w logice. Najwięcej uwagi poświęcono postrzeganiu przyczynowości w filozofii, ponieważ w tej dziedzinie nauki problem przyczynowości należy do najbardziej wnikliwie analizowanych. Rozważania zawarte w tym rozdziale doprowadziły do wniosku, że problem związku przyczynowego i jego elementów podlega na gruncie filozofii w większym stopniu zróżnicowanym ocenom niż w doktrynie prawa karnego. Wydaje się, że wynika to z faktu, że w filozofii, jak chyba w żadnej z dziedzin nauki, pogląd na określone kwestie zależy od zajmowanego przez głoszącego dany pogląd stanowiska, dotyczącego np. wolności woli człowieka i jego wpływu na rzeczywistość, a także charakteru powiązania między różnymi zjawiskami występującymi w rzeczywistości

Rozdział II poświęcony jest charakterystyce skutku jako ustawowego znamienia czynu zabronionego. Za skutek uznano wywołaną czynem sprawcy lub utrzymywaną przez niego zmianę w rzeczywistości w granicach wyznaczonych przez dobro prawne, chronione przez przepis statuujący określony czyn zabroniony, która jest oddzielona od zachowania sprawcy, zarówno pod względem czasowym, jak i miejscowym. Pierwszy aspekt oddzielenia oznacza, że skutek może, choć nie musi przetrwać sam czyn, a drugi, że skutek jest czym innym niż samo zachowanie. Takie rozumienie skutku obejmuje swoim zakresem także niebezpieczeństwo i przeżycia psychiczne, co przez niektórych autorów jest kwestionowane. Pod względem formalnym skutek czynu zabronionego stanowi to znamię, którego wystąpienie decyduje o uznaniu czynu zabronionego, w opisie jakiego występuje, za dokonany. Tak samo jest w przypadku następstwa, które jest szczególnym rodzajem skutku. Od tzw. zwykłego skutku różni go to, że jest znamieniem kwalifikującym, którego zaistnienie pociąga za sobą, w myśl art.9 § 3 k.k., surowszą odpowiedzialność karną. Kwalifikujące następstwo występuje po realizacji znamion tzw. czynu wyjściowego, który może powodować „zwykły” skutek. Istotna różnica między wskazanymi kategoriami skutku leży na płaszczyźnie strony podmiotowej. Tzw. zwykły skutek może być objęty umyślnością lub nieumyślnością, zaś następstwo zawsze powodowane jest przez sprawcę nieumyślnie. Nie zasługuje na akceptację prezentowany przez niektórych autorów pogląd, że następstwo kwalifikujące może być także objęte umyślnością. Przeciwno takiemu stanowisku przemawia wykładnia językowa i wykładnia historyczna. W art.9 § 3 k.k. odnośnie do następstwa zastosowano sformułowanie „przewidywał albo mógł przewidzieć”, takie samo jak opisujące w art.9 § 2 k.k. nieumyślność. Odwołując się do wykładni historycznej, należy zauważyć, że zgodnie z art.8 k.k. z 1969 r.: „Sprawca przestępstwa umyślnego ponosi surowszą odpowiedzialność, którą ustawa uzależnia od określonego następstwa czynu, jeżeli co najmniej powinien był i mógł je przewidzieć.” Warunek odnoszący się do następstwa, że „sprawca co najmniej powinien był i mógł je przewidzieć” oznaczał, że następstwo musiało być objęte co najmniej nieumyślnością w postaci niedbalstwa. Mogło więc być objęte także lekkomyślnością lub zamiarem. Artykuł 8 k.k. z 1969 r. stanowił podstawę wyodrębnienia umyślno-nieumyślnych i umyślno-umyślnych przestępstw kwalifikowanych przez następstwo. W art.9 § 3 k.k. nie występuje określenie „co najmniej” świadczące o ustanowieniu minimalnego progu w zakresie nieumyślności odnośnie do znamienia kwalifikującego i wyraźnie przewidziano nieumyślny charakter następstwa.

Analiza wypowiedzi przedstawicieli doktryny prawa karnego dowodzi, że w mniejszym stopniu powoduje różnice zdań prawnokarne znaczenie skutku, ale niejednokrotnie odmiennie rozumiana jest wskazana w opisie czynu zabronionego czynność sprawcza, czego następstwem jest różne określanie skutku w przypadku pewnych czynów zabronionych.

Uzasadnione wydało się określenie relacji między skutkiem czynu zabronionego a przedmiotem wykonawczym czynu i dobrem prawnym chronionym przez przepis przewidujący określone przestępstwo skutkowe. Należy podkreślić, że nie zawsze w przypadku przestępstwa skutkowego musi występować przedmiot wykonawczy czynu. Stanowiąca skutek zmiana zachodzi bowiem w rzeczywistości wyznaczonej granicami dobra prawnego chronionego przez przepis przewidujący typ skutkowy przestępstwa.

W doktrynie prawa karnego powszechnie przyjmuje się podział przestępstw na przestępstwa z naruszenia dobra prawnego i przestępstwa z narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo. Taki podział wydaje się nieuzasadniony. Przeciwstawienie sobie przestępstw z naruszenia dobra prawnego przestępstwom z narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo oznacza, że ta pierwsza kategoria przestępstw nie obejmuje przestępstw z narażenia na niebezpieczeństwo konkretne, które słusznie przez większość przedstawicieli nauki prawa karnego uznawane są za przestępstwa skutkowe. A zatem mimo wystąpienia skutku przyjmuje się, że dobro prawne nie zostało naruszone. Takie ujęcie problemu budzi istotne zastrzeżenia. Zakwestionowanie podziału na przestępstwa z naruszenia dobra prawnego i przestępstwa z narażenia dobra prawnego na niebezpieczeństwo uzasadnia także to, że niektóre przestępstwa z narażenia na niebezpieczeństwo abstrakcyjne mają charakter skutkowy. Przykładem takiego przestępstwa jest fałsz materialny dokumentu. W tym przypadku niebezpieczeństwo grożące pewności obrotu prawnego stanowi motyw penalizacji tego czynu, jednocześnie czyn ten wywołuje skutek, którym jest podrobiony lub przerobiony dokument.

Jednym z problemów ujętych w rozdziale II jest ponadto umiejscowienie skutku czynu zabronionego w strukturze normy prawnokarnej. W przypadku przyjęcia konstrukcji dwuczłonowej lub trójczłonowej normy prawnej kwestia ta nie budzi wątpliwości. Skutek czynu zabronionego lokowany jest w jej dyspozycji. Obecnie jednak powszechnie akceptuje się koncepcję norm sprzężonych, w myśl której wyodrębnia się normę sankcjonowaną, sankcjonującą i ewentualnie kompetencyjną. Dokonuje się także niekiedy rozdzielenia znamion decydujących o bezprawności czynu od znamion przesądzających o jego karalności.

Ta pierwsza grupa znamion umiejscawiana jest w obrębie normy sankcjonowanej, zaś druga w zakresie normy sankcjonującej. Skutek czynu zabronionego w tym ujęciu traktowany jest jako przesłanka karalności, a nie bezprawności, a więc umiejscawiany jest w zakresie normy sankcjonującej. Pozostawienie skutku poza obrębem normy sankcjonowanej nie wydaje się słuszne. Prowadzi bowiem do „rozerwania” zespołu znamion charakteryzujących stronę przedmiotową czynu zabronionego i sztucznego oddzielenia zewnętrznego zachowania człowieka od wynikającego z niego skutku. Dekodowana z art.148 § 1 k.k. norma sankcjonowana: „nie zabijaj” może być zastąpiona sformułowaniem: „nie powoduj skutku śmiertelnego”. Nie jest możliwe zachowanie określane jako „zabijanie” rozumieć inaczej jak „powodowanie śmierci”, a zatem właśnie jako wywołanie skutku w postaci śmierci. Skutek należy więc, tak samo jak inne znamiona strony przedmiotowej czynu zabronionego do zakresu dyspozycji normy sankcjonowanej. Zakaz wywoływania przestępnego skutku, podobnie jak zakaz podejmowania innych społecznie szkodliwych zachowań, kierowany jest do ogółu. Nie jest zatem słuszne umiejscowienie skutku w zakresie normy sankcjonującej, która kierowana jest do organów stosujących prawo.

W doktrynie prawa karnego nie ma żadnej ogólnie przyjętej klasyfikacji skutku czynu zabronionego. Swoją propozycję w tym zakresie przedstawiłam w rozdziale III, w którym wyodrębniłam 9 kategorii skutku, tj. skutek o charakterze fizjologicznym, o charakterze ekonomicznym, dotyczący sfery psychicznej człowieka, a także skutek w postaci określonego zachowania, skutek nieodwracalny i odwracalny, skutek wymierny i niewymierny oraz skutek czynu zabronionego niestanowiący jego ustawowego znamienia. Poszczególne rodzaje skutku zostały poddane ogólnej charakterystyce, ale także zostały zilustrowane na przykładach konkretnych typów przestępstw. Wśród nich znalazły się także takie, które są uznawane przez niektórych autorów za formalne. Analiza wyodrębnionych rodzajów skutku doprowadziła do wniosku, że również w przypadku przestępstw powszechnie włączanych do kategorii materialnych, różnie niekiedy interpretuje się należący do ich znamion skutek.

W ustawie karnej stosowane są różne sposoby wyrażania skutkowego charakteru czynu zabronionego. Taki charakter przesądza użycie w opisie czynu takich określeń jak np.: „wywołuje”, „doprowadza do”, „wyrządza”, „zmienia”, „niszczy”, „uszkadza”, „czyni niezdatnym do użytku”, „czyni bezużytecznym”, „wytwarza”, „stwarza”, „utrwała”, „produkuje”, „wyrabia”, „sporządza”, „wywiera wpływ”, o czym mowa w rozdziale IV. Zasadniczo nie budzi wątpliwości, że czasownik „powoduje” oznacza wywoływanie skutku. Na gruncie kodeksu karnego można znaleźć przykład czynu, w którego opisie znajduje się określenie „powoduje”, jednak jest to przestępstwo formalne. Czyn ten opisany jest w art.263

§ 4 k.k., zgodnie z którym karze podlega ten, kto nieumyślnie powoduje utratę broni palnej bądź amunicji, która zgodnie z prawem pozostaje w jego dyspozycji. W tym przypadku nie jest możliwe oddzielenie zachowania sprawcy od skutku, ponieważ już samo zachowanie polega na swoistym skutku, czyli utracie broni palnej lub amunicji. Jest to zatem przestępstwo formalne.

Rozdział V obejmuje szeroki zakres zagadnień. Podział przestępstw na materialne i formalne jest w zasadzie powszechnie akceptowany. Pojęcia: „przestępstwo materialne” i „przestępstwo formalne” nie budzą też wątpliwości w zakresie ich definiowania. Opis ustawowy przestępstwa materialnego obejmuje skutek, którego zaistnienie pozwala uznać przestępstwo za dokonane. Przestępstwo formalne natomiast nie zawiera wśród ustawowych znamion skutku i jest dokonane z chwilą ukończenia zachowania przez sprawcę.

Należy przychylić się do poglądu, że przestępstwa materialne stanowią przykład jasnej typizacji czynu zabronionego, ponieważ występowanie skutku w ustawowym opisie czynu zasadniczo gwarantuje jasność przepisu. Zgodnie więc z zasadą *nullum crimen sine lege certa* wszystkie przestępstwa powinny być konstruowane jako przestępstwa znamienne skutkiem. Stoją temu jednak na przeszkodzie trudności legislacyjne, trudności dowodowe, aspekt ochronny (prewencyjny) prawa karnego i specyfika pewnych przestępstw. Trudności legislacyjne występują w tych przypadkach, gdy negatywne skutki zabronionych zachowań są raczej wyczuwalne intuicyjnie, a więc można bardziej się ich domyślać niż stwierdzić, jakie są w rzeczywistości lub też, gdy skutki w postaci odczuć fizycznych lub psychicznych są na tyle skomplikowane i subtelne, że nie można ich precyzyjnie określić w przepisie karnym, a ponadto warunek ich udowodnienia w procesie karnym prowadziłyby do drastycznego postępowania wobec pokrzywdzonego. Trudności natury dowodowej natomiast wiążą się z charakterem skutku, a mianowicie, gdy skutki są bardziej ukryte lub ulotne, np. w razie odczuć psychicznych. Wówczas pojawia się nie tylko trudność w udowodnieniu wystąpienia takiego skutku, ale przede wszystkim w wykazaniu powiązania przyczynowo-skutkowego między określonym zachowaniem a skutkiem tego rodzaju. Oczywiście nie w każdym przypadku, gdy skutkiem czynu zabronionego jest odczucie psychiczne, ów czyn powinien być konstruowany jako przestępstwo formalne. Wówczas jednak wyeliminowaniu ewentualnych trudności dowodowych służyć może odpowiednie formułowanie opisu czynu, w którym skutek jest niejako „podbudowany” dodatkowym znamieniem, np. w razie uporczywego nękania poczucie zagrożenia musi być uzasadnione okolicznościami. Przez aspekt ochronny przemawiający za tworzeniem formalnych typów przestępstw akcentuje się funkcję ochronną prawa karnego, ponieważ karanie dopiero za spowodowanie skutku wysuwa

na pierwszy plan element odpłaty w karze. Również specyficzny charakter pewnych przestępstw może przemawiać za tworzeniem typów formalnych. Przepisy przewidujące przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej chronią takie dobra prawne jak m.in. niepodległość państwa i jego konstytucyjny ustrój. Uzależnienie uznania tego rodzaju przestępstw za dokonane od wystąpienia skutku w postaci np. utraty niepodległości oznaczałoby w istocie niemożność zrealizowania odpowiedzialności karnej za te przestępstwa.

Jednym z problemów podjętych w rozdziale V jest kwestia kauzalności zaniechania, które od lat jest przedmiotem sporu wśród teoretyków prawa. Wydaje się, że żadne racje nie uzasadniają stanowiska, zgodnie z którym tylko działanie może być przyczyną skutku. Zaniechanie tak samo jak działanie może wpływać na rzeczywistość, zmieniać ją, a więc wytwarzać nowy stan rzeczy. Nie można zgodzić się ze stanowiskiem, że treść art.2 k.k., zgodnie z którym: „Odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe popełnione przez zaniechanie podlega ten tylko, na kim ciążył prawny, szczególny obowiązek zapobiegnięcia skutkowi”, wzmacnia pogląd o niekauzalności zaniechania, ponieważ jeśliby zaniechanie uznać za przyczynowe, to ten fakt wystarczałby dla uzasadnienia odpowiedzialności i nie byłoby konieczne wprowadzanie tej regulacji. Treść art.2 k.k. nie przesądza kwestii kauzalności bądź niekauzalności zaniechania, ale wskazuje jedynie na zawężenie kręgu podmiotów, mogących ponosić odpowiedzialność karną za przestępstwo skutkowe z zaniechania. Dowodzi także specyficznego niekiedy charakteru ciężącego na gwarancie obowiązku. Sformułowanie „zapobiegnięcie skutkowi” oznacza bowiem, że na gwarancie spoczywa obowiązek ochrony przed skutkami wynikającymi również z zachowania innych osób, np. w myśl art.96 § 1 k.r. i o., na rodzicach ciąży obowiązek pieczy nad dzieckiem, który obejmuje jego ochronę m.in. przed negatywnymi skutkami powodowanymi przez inne osoby. Nieprzeszkodzenie skutkowi przeciwstawiane jest przez zwolenników niekauzalności zaniechania spowodowaniu skutkowi. Wydaje się jednak, że różnica między tymi dwoma określeniami zachowania sprawcy stanowi przejaw innego nań spojrzenia. Można bowiem spojrzeć na takie zachowanie od strony normatywnej (prawny obowiązek działania) i od strony ontologicznej (związek między niezrealizowaniem obowiązku działania a wystąpieniem skutku).

Warunkiem poniesienia odpowiedzialności karnej za skutek czynu zabronionego jest stwierdzenie związku przyczynowego między zachowaniem człowieka a skutkiem. W doktrynie prawa karnego opracowano różne koncepcje związku przyczynowego. Wśród nich wymienić można: teorię ekwiwalencji, teorię adekwatnego związku przyczynowego, teorię relewancji, teorię skutków koniecznych i przypadkowych teorię sprawstwa społecznie

niebezpiecznego i teorię warunku właściwego (teorię warunku odpowiadającego empirycznie potwierdzonej prawidłowości). W ostatnich latach coraz więcej zwolenników zyskał pogląd, że przy ustalaniu odpowiedzialności karnej za skutek nie powinno się ograniczać do badania związku przyczynowego i konieczne jest uwzględnienie pewnego normatywnego powiązania czynu ze skutkiem, co następuje w oparciu o określone kryteria. Koncepcja ta nosi nazwę nauki o obiektywnym przypisaniu skutku. W myśl jej założeń wyodrębnia się dwie płaszczyzny wartościowania, czyli ontologiczną i normatywną. Na płaszczyźnie ontologicznej ustalane jest powiązanie kauzalne między zachowaniem potencjalnego sprawcy a zaistniałym skutkiem. Przeważa stanowisko, zgodnie z którym ustalenie istnienia związku przyczynowego powinno następować w oparciu o teorię warunku odpowiadającego empirycznie potwierdzonej prawidłowości. Kolejny etap wartościowania następuje na płaszczyźnie normatywnej i polega na stwierdzaniu powiązania normatywnego między zachowaniem człowieka a skutkiem. Opowiedzenie się za bezskutkowością zaniechania prowadzi do czynienia ustaleń w tym przypadku jedynie na płaszczyźnie normatywnej.

Wśród kryteriów obiektywnego przypisania skutku wymienia się naruszenie reguł postępowania z dobrem prawnym lub reguł ostrożności. Często określenia te stosuje się zamiennie. Mimo że w kodeksie karnym niezachowanie wymaganej w danych okolicznościach ostrożności odnoszone jest wyłącznie do czynu zabronionego popełnianego nieumyślnie, zdaniem niektórych autorów, owa nieostrożność charakteryzuje także czyny zabronione popełniane umyślnie. W piśmiennictwie karnistycznym wśród tego typu reguł wymienia się zazwyczaj reguły dotyczące kwalifikacji podmiotu, cech używanego narzędzia, a także sposobu wykonywania czynności. Zgodnie z wymogiem przewidzianym w ustawie naruszenie reguł ostrożności *in genere* należy odnosić wyłącznie do nieumyślnie popełnionych czynów zabronionych. Nie oznacza to jednak, że popełniając jakiś czyn zabroniony umyślnie, sprawca nie może naruszać jakiejś reguły ostrożności. Jest tak np., gdy właściciel gruntu zastosował silny środek chwastobójczy niezgodnie z instrukcją jego stosowania (naruszył więc wymaganą w danych okolicznościach regułę ostrożności), chcąc, aby substancja rozprzestrzeniła się na grunt sąsiada, niszcząc jego plony albo przewidując taki stan rzeczy i godząc się na to. Naruszenie wymaganej ostrożności nie jest jednak konstytutywnym elementem strony przedmiotowej czynów popełnianych umyślnie, w przypadku których niejednokrotnie trudno byłoby sformułować naruszoną regułę ostrożności. Ponadto należy zauważyć, że nie jest słuszne utożsamianie reguł ostrożności z regułami postępowania z dobrem prawnym. Reguły postępowania z dobrem prawnym mają szerszy zakres. W ich obrębie mieszczą się reguły ostrożności. W odniesieniu do pewnych zachowań

określenie, jaka reguła ostrożności została naruszona przez sprawcę, może powodować trudność, np. gdy sprawca dopuszcza się zabójstwa strzelając w głowę ofiary z broni palnej. Takie zachowanie nie narusza reguły ostrożności, lecz regułę postępowania wobec dobra, która w istocie oznacza zakaz jego naruszania.

Przedmiotem rozdziału VI jest ustalenie proporcji między przestępstwami materialnymi i formalnymi w części szczególnej kodeksu karnego. Ocena przestępstw według kryterium skutku doprowadziła do wniosku, że większość przewidzianych w części szczególnej kodeksu karnego przestępstw ma charakter materialny. Spośród 547 typów przestępstw 293 należy do kategorii materialnych, zaś 174 typy stanowią przestępstwa formalne. Liczby te odnoszą się do przestępstw niejako „czysto” materialnych i „czysto” formalnych. Obok nich wyodrębnione bowiem zostały przestępstwa o charakterze mieszanym, w przypadku których występują różne warianty zabronionego zachowania, zarówno o charakterze skutkowym, jak i bezskutkowym. Obejmują one 80 typów przestępstw. Nawet po dodaniu ich do kategorii przestępstw formalnych, nadal przewagę mają przestępstwa materialne.

Najwięcej przestępstw skutkowych znajduje się wśród przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu (rozdział XIX kodeksu karnego), co wynika z istoty zamachów na dobra prawne chronione w tej części ustawy karnej, która polega ona na pozbawieniu wartości lub uszczerbku w wartości odpowiadającej dobru prawnemu albo narażeniu tych wartości na niebezpieczeństwo. Niektóre przestępstwa należące do tej kategorii stanowią ponadto przestępstwa kwalifikowane przez następstwo, a zatem charakteryzują się podwójnym skutkiem.

Przewaga przestępstw materialnych nad przestępstwami formalnymi zasługuje na pozytywną ocenę, nie tylko ze względu na to, o czym była mowa wcześniej, że przestępstwa materialne to przejaw jasnej typizacji czynu, ale stanowi także wyraz ultima ratio prawa karnego, co można w tym przypadku rozumieć jako potrzebę ingerencji prawa karnego przede wszystkim wówczas, gdy pojawia się społecznie szkodliwy skutek. Istotne jest również to, że uzależnienie karalności czynu od wywołania negatywnego skutku jest dla ogółu społeczeństwa czytelnym uzasadnieniem penalizacji określonych zachowań.

Szeroki zakres zagadnień poruszony został w rozdziale VII, ponieważ w tej części pracy ukazano skutek czynu zabronionego na tle form stadialnych i postaci zjawiskowych przestępstwa.

Przypisanie odpowiedzialności karnej za przestępstwo skutkowe następuje na płaszczyźnie obiektywnej i subiektywnej. Pierwsza łączy się z powiązaniem kauzalnym

między zachowaniem człowieka a skutkiem. Przydatna do jego stwierdzenia może być teoria ekwiwalencji, której wyniki zostaną skorygowane przez odwołanie się do koncepcji przeciętnej przyczynowości (adekwatnego związku przyczynowego). „Normalność” skutków zachowania oceniać się powinno według kryteriów obiektywnych, opartych na wiedzy naukowej lub doświadczeniu życiowym. Kryterium subiektywne w postaci wiedzy lub doświadczenia życiowego osoby, której odpowiedzialność karną rozważamy, brane jest pod uwagę dopiero na płaszczyźnie subiektywnej, obejmującej stronę podmiotową i winę.

Teoria adekwatnego związku przyczynowego w zaprezentowanym ujęciu zbliża rozumienie kauzalności do teorii warunku odpowiadającego empirycznie potwierdzonej prawidłowości. Wiedza i doświadczenie życiowe, do których należy odwołać się przy ustalaniu „normalności” skutku, wskazują bowiem na określone prawa przyczynowe występujące w otaczającej nas rzeczywistości. Prawa przyczynowe, a więc prawidłowości przesądzające, że zdarzenie A powoduje zdarzenie B ustala się, w zależności od konkretnego stanu faktycznego, sięgając do określonej dziedziny wiedzy, np. medycyny lub fizyki. Nie zawsze odwoływanie się do wiedzy specjalistycznej w tym względzie jest konieczne, ponieważ pewne powiązania kauzalne stale obserwujemy, a więc świadomość ich występowania obejmujemy doświadczeniem życiowym.

Do najbardziej spornych kwestii przedstawionych w rozdziale VII należy skutkowy lub bezskutkowy charakter podżegania i pomocnictwa. Słuszne wydaje się być stanowisko, zgodnie z którym podżeganie ma charakter formalny. Uznanie za skutek podżegania zamiaru popełnienia czynu zabronionego wywołanego u nakłanianego, co prezentowane jest niekiedy w doktrynie prawa karnego, może być kwestionowane z uwagi na to, że skutek szczególnego rodzaju, a więc mający postać przeżycia psychicznego, związanego z interakcją z inną osobą, powinien być wyraźnie wyeksponowany w ustawie. Tak jak jest np. w przypadku przestępstwa groźby karalnej. Znaczenie mają ponadto trudności natury dowodowej. Trudności w udowodnieniu, że podżegacz wywołał u nakłanianego zamiar popełnienia czynu zabronionego nie będzie w zasadzie wtedy, gdy osoba nakłaniana ów zamiar w jakikolwiek sposób uzewnętrzni, np. przez podjęcie czynności przygotowawczych w celu popełnienia czynu zabronionego. Nie jest także uzasadnione prezentowane przez niektórych autorów stanowisko, że skutkiem podżegania, tak jak i pomocnictwa, jest dokonanie czynu zabronionego przez sprawcę bezpośredniego. Stanowisko takie jest sprzeczne z istotą przyjętej w polskim prawie karnym konstrukcji współdziałania przestępczego, która polega na tym, że podżegacz i pomocnik popełniają własne przestępstwo, a nie uczestniczą w przestępstwie sprawcy bezpośredniego. W odróżnieniu od podżegania, pomocnictwo ma charakter materialny.

Skutkiem pomocnictwa jest stan, w którym popełnienie czynu zabronionego przez sprawcę bezpośredniego stało się łatwiejsze. Formalny charakter pomocnictwa należałoby przyjąć wtedy, gdyby w ustawowym opisie pomocnictwa stwierdzono jedynie, że polega ono np. na dostarczaniu narzędzia w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego. Tymczasem pomocnictwo zostało określone jako zachowanie polegające na tym, że pomocnik „w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie”, a dostarczenie narzędzia jest tylko jednym z wymienionych sposobów ułatwienia popełnienia czynu zabronionego przez inną osobę.

W rozdziale VIII przedstawiono znaczenie skutku czynu zabronionego w ramach takich instytucji prawa karnego jak miejsce popełnienia czynu zabronionego, czynny żal i przedawnienie.

Odnosząc się do miejsca popełnienia czynu zabronionego należy podkreślić, że nie można zgodzić się z prezentowaną niekiedy opinią, że miejscem popełnienia przestępstwa tranzytowego jest także miejsce, przez które jedynie przebiega związek przyczynowy, ponieważ związek przyczynowy jest elementem skutku. Związek przyczynowy nie stanowi elementu skutku, tylko łączy zabronione zachowanie ze skutkiem, a zatem nie odpowiada żadnemu z kryteriów ustalania miejsca popełnienia czynu zabronionego przewidzianych w art.6 § 2 k.k.

Czynny żal występuje na gruncie kodeksu karnego w różnych postaciach. W związku z problematyką skutku czynu zabronionego wskazać należy na czynny żal w postaci: zapobieżenia skutkowi lub starania się o zapobieżenie skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionego (art.15 k.k.), naprawienia szkody lub uzgodnienia przez pokrzywdzonego i sprawcę sposobu jej naprawienia, czynienia przez sprawcę starań o naprawienie szkody lub o jej zapobieżenie (art.60 § 2 pkt 1-2 k.k.), uchylenia grożącego niebezpieczeństwa (np. art.160 § 4 k.k.). Zapobieżenie skutkowi nie musi być rezultatem wyłącznie zachowania sprawcy. Może on więc w tym zakresie skorzystać z pomocy lub pośrednictwa innej osoby. W niektórych przypadkach będzie to nawet niezbędne, a mianowicie wtedy, gdy zapobieżenie skutkowi wymaga wiedzy lub umiejętności, których sprawca nie ma. Wówczas jednak konieczne jest, aby to sprawca uruchomił ciąg kausalny prowadzący do nienastąpienia skutku.

W odniesieniu do przestępstw skutkowych ustanowiono w ustawie zasadę, zgodnie z którą „jeżeli dokonanie przestępstwa zależy od nastąpienia określonego w ustawie skutku, bieg przedawnienia rozpoczyna się od czasu, gdy skutek nastąpił” (art.101 § 3 k.k.). Jest to rozwiązanie słuszne m.in. ze względu na aspekt społeczny. Jak zauważa się niekiedy w

doktrynie, jeżeli do ujawnienia faktu popełnienia przestępstwa dojdzie dopiero po pewnym czasie, co było związane z wystąpieniem skutku, to mimo że zgodnie z ustawą karną czasem popełnienia tego przestępstwa jest czas działania lub zaniechania, jednak w ocenie społecznej takie przestępstwo będzie uznawane za popełnione w czasie, gdy skutek przestępny wystąpił. Jeżeli więc po wystąpieniu skutku przestępnego okazałoby się, że termin przedawnienia upłynął, to fakt ten mógłby negatywnie wpłynąć na społeczne poczucie sprawiedliwości.

Rozdział IX obejmuje rozważania dotyczące obowiązków kompensacyjnych w prawie karnym, a zatem zaprezentowano w nim regulacje kodeksu karnego, które służą realizacji przez prawo karne funkcji restytucyjnej. Należy podkreślić, że o szkodzie jako skutku stanowiącym ustawowe znamię czynu zabronionego można mówić nie tylko w odniesieniu do tych czynów, w których opisie ustawowym występuje *expressis verbis* pojęcie szkody, ale zawsze, gdy w zakresie dobra prawnego nastąpiła strata lub uszczerbek. Taka sytuacja ma miejsce w razie zaistnienia szkody majątkowej albo gdy nastąpiły utrata życia lub uszczerbek na zdrowiu bądź rozstrój zdrowia, przykre przeżycia lub doznania (szkoda niemajątkowa). Takie rozumienie szkody nawiązuje do prawa cywilnego, w którym wyszczególnia się szkodę na mieniu i szkodę na osobie oraz wyróżnia się szkodę majątkową i szkodę niemajątkową, w ramach której wyodrębnia się krzywdę.

Skutki czynu zabronionego mające postać szkody lub krzywdy stanowią podstawę wstąpienia na drogę postępowania cywilnego w celu zrealizowania odpowiedzialności odszkodowawczej. Jednak także regulacje kodeksu karnego sprawiają, że pokrzywdzony w toku postępowania karnego może uzyskać nie tylko satysfakcję moralną, która wynika z orzeczenia kary wobec sprawcy czynu zabronionego, ale i rekompensatę materialną związaną z takim czynem. Jest to wyraz pełnienia przez prawo karne funkcji kompensacyjnej, tak akcentowanej w ostatnich latach. Formalną oznaką tego jest wyodrębnienie w kodeksie karnym na mocy ustawy z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz.396) rozdziału V a pt. „Przepadek i środki kompensacyjne.” Przyjęcie wąskiego rozumienia kompensacji, które obejmuje zadośćuczynienie przez sprawcę przestępstwa na rzecz pokrzywdzonego tymże przestępstwem, oznacza ograniczenie środków kompensacyjnych do obowiązku naprawienia szkody i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz nawiązki. Instytucje te mogą być stosowane nie tylko w razie skazania za przestępstwo skutkowe. Do wyrządzenia szkody lub krzywdy może bowiem dojść także w razie popełnienia przestępstwa formalnego. Przesłankami do orzeczenia obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę jest stwierdzenie związku przyczynowego między przestępstwem a skutkiem w

postaci szkody lub krzywdy i istnienie szkody w czasie orzekania. A zatem nie jest możliwe orzeczenie obowiązku naprawienia szkody, jeżeli została ona wcześniej naprawiona, np. w wyniku porozumienia między sprawcą przestępstwa a pokrzywdzonym.

Pozytywnie należy ocenić nowelizację art.46 k.k., zgodnie z którą przy orzekaniu obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę stosuje się przepisy prawa cywilnego (nadal obowiązuje zakaz stosowania przepisów prawa cywilnego o możliwości zasądzenia renty). W ten sposób przecięto niektóre spory co do stosowania przepisów prawa cywilnego na gruncie tych instytucji. Niektóre, bowiem wciąż dzieli przedstawiciele doktryny prawa karnego kwestia, czy odsetki można objąć obowiązkiem naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Wydaje, że art.481 § 1 k.c., zgodnie z którym: „Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi” nie ma zastosowania do orzkanego przez sąd karny obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Odsetki są bowiem związane ze szkodą (krzywdą) wyłącznie przez orzeczenie obowiązku jej naprawienia (zadośćuczynienia), który nie jest realizowany w terminie. Sam związek odsetek ze szkodą nie powoduje, że stają się one jej częścią.

W kwestii drugiego środka o charakterze kompensacyjnym, czyli nawiązki także wyrażane są różne poglądy, a dotyczą one określenia jej dolnej granicy, ponieważ nie została ona przewidziana w kodeksie karnym. Należy przyjąć, że skoro zgodnie z obowiązującymi przepisami najmniejszą jednostką pieniężną obowiązującą w Rzeczypospolitej Polskiej jest 1 grosz, to na tym właśnie pułapie powinna być określona jej dolna granica.

Ostatni, X rozdział, poświęcony jest znaczeniu skutku czynu zabronionego w zakresie wymiaru kary. W przypadku w przestępstw materialnych nie można przyjąć zasady, w myśl której nienastąpienie skutku powinno automatycznie wpływać na łagodniejszy wymiar kary wobec jego sprawcy. Powód nienastąpienia skutku może być różny, a zatem fakt ten powinien mieć zróżnicowany wpływ na wymiar kary w stosunku do sprawcy, który zatrzymał się na etapie usiłowania przestępstwa skutkowego. Inne rozwiązanie przyjęto na gruncie prawa karnego skarbowego, albowiem zgodnie z art.21 § 2 k.k.s. za usiłowanie można wymierzyć karę w wysokości nieprzekraczającej dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego dla danego przestępstwa. Mimo że w kodeksie karnym nie ustanowiono ograniczenia co do zakresu wymiaru kary za usiłowanie, to zasadniczo niedokonanie

przestępstwa, w tym niespowodowanie przestępnego skutku, znajduje swoje odzwierciedlenie na gruncie wymiaru kary i środków karnych. Sąd wymierzając karę uwzględnia bowiem stopień społecznej szkodliwości czynu (art.53 § 1 k.k.), na który składają się m.in. rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody (art.115 § 2 k.k.), a ponadto bierze pod uwagę rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa (art.53 § 2 k.k.). Ujemne następstwa przestępstwa oznaczają zarówno skutki w znaczeniu ustawowych znamion przestępstwa materialnego, jak i inne następstwa czynu zabronionego. Wśród nich wymienić można krzywdę moralną, utratę autorytetu pokrzywdzonego, rozbicie więzi rodzinnej. Ujawnienie się niektórych następstw przestępstwa może być znacznie oddalone w czasie, a więc w ramach wymiaru kary następstwa te nie będą przez sąd uwzględnione. Nie wpłyną na wymiar kary, co nie będzie sprzyjało zaspokojeniu poczucia sprawiedliwości u pokrzywdzonego. Jest to jedna z niezamierzonych, ale niekiedy niedających się uniknąć konsekwencji, jakie mogą pojawić w razie wymiaru kary w każdym przypadku.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych i artystycznych

a) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR).

Ze względu na specyfikę uprawianej przeze mnie dziedziny naukowej, czyli polskiego prawa karnego, nie publikowałam w czasopismach zamieszczonych w tym wykazie. Wynika to z faktu, że znajdujące się tam czasopisma anglojęzyczne poświęcone są prawu angielskiemu i amerykańskiemu, a specyfika *common law* powoduje, że co do zasady nie publikuje się w nich opracowań dotyczących dogmatyki prawa polskiego.

b) Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo – badawczych w obszarach wiedzy obejmujących:

- 1. autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych, niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3 rozporządzenia, dla danego obszaru wiedzy**
- 2. autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych**

Z uwagi na to, że niektóre z publikacji mogą spełniać kryteria z obu w/w punktów, osiągnięcia w tym zakresie zostaną omówione łącznie.

Na wstępie wymienić należy monografię pt. „*Falsz dokumentu w polskim prawie karnym*” opublikowaną przez Wydawnictwo Zakamycze w 2004 r. Stanowi ona skróconą wersję rozprawy doktorskiej. Zawarte w monografii rozważania dotyczą problematyki fałszu materialnego i intelektualnego dokumentu oraz wypełnienia w sposób nieuprawniony blankietu, a także użycia podrobionego bądź przerobionego dokumentu lub dokumentu zawierającego poświadczenie nieprawdy i wypełnionego w sposób nieuprawniony blankietu. Główne uwagi zawarte w tym opracowaniu są uzupełnione o ogólną charakterystykę przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów. Rozdział I poświęcony jest przedstawieniu pojęcia i rodzajów fałszu dokumentu oraz społecznej i prawnej doniosłości ochrony wiarygodności dokumentów. Przedstawiono w nim także rozmiary przestępczości skierowanej przeciwko dokumentom. Dane statystyczne w tym zakresie obejmują lata 1980-2001. W rozdziale II ukazany jest rozwój ochrony prawnej dokumentu, począwszy od Kodeksu Hammurabiego, skończywszy na prawodawstwie obowiązującym na ziemiach polskich do 1932 r. Rozdział III obejmuje analizę pojęcia dokumentu, nie tylko w rozumieniu prawa karnego, ale i innych dziedzin prawa, np. prawa cywilnego, a także w znaczeniu kryminalistyki. Tematem IV rozdziału jest ogólna charakterystyka przestępstw przeciwko dokumentom w polskich kodeksach karnych, z 1932 r., 1969 r. i na gruncie obowiązującego kodeksu karnego. Rozdział V natomiast obejmuje rozważania dotyczące przedmiotu ochrony przepisów przewidujących przestępstwa przeciwko dokumentom, którym jest znaczenie dowodowe dokumentów. W kolejnych rozdziałach przedstawione są ustawowe znamiona fałszu materialnego dokumentu (rozdział VI), nieuprawnionego wypełnienia podpisanego blankietu (rozdział VII), fałszu intelektualnego dokumentu (rozdział VIII) oraz użycia podrobionego lub przerobionego dokumentu, wypełnionego w sposób nieuprawniony blankietu i dokumentu zawierającego poświadczenie nieprawdy (rozdział IX). Analiza ustawowych znamion tych przestępstw jest przeprowadzona w oparciu o schemat: przedmiot ochrony przepisu przewidującego czyn zabroniony, strona przedmiotowa czynu zabronionego, podmiot i strona podmiotowa czynu zabronionego. Rozdział X poświęcony jest zagadnieniom szczególnym związanym z odpowiedzialnością karną za fałsz dokumentu, tj. formom stadialnym, współdziałaniu przestępcznemu, zbiegowi przepisów i zbiegowi przestępstw oraz błędowi. W rozdziale XI zaprezentowane są kwestie dotyczące ustawowego wymiaru kary i polityce karnej

w zakresie fałszu dokumentu.

Problematyki odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko dokumentom dotyczą także inne moje prace opublikowane po obronie pracy doktorskiej. Są to: „Ewolucja pojęcia dokumentu w polskich kodeksach karnych”, w: W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska, red. L.Leszczyński, E.Skrętowicz, Z.Hołda, Lublin 2005, s.509-519; „Propozycje nowelizacji art.270 k.k.- próba oceny”, w: Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Profesor Barbary Kunickiej-Michalskiej, red. J.Jakubowska-Hara, C.Nowak, J.Skupiński, Warszawa 2008, s.184-197; „Poświadczenie nieprawdy przez notariusza jako podstawa jego odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej”, Rejent, marzec 2010, s.219-232; „Odpowiedzialność karna notariusza w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego”, w: Odpowiedzialność karna notariusza, red. A.Oleszko, Warszawa 2010, s.270-290; rozdział XII pt. „Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów”, w: System prawa karnego, t. 8. Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym, red. L.Gardocki (wyd. 1, Warszawa 2013, s.975-1070, wyd. 2, Warszawa 2018, s.1057-1165) oraz glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2004 r., I KZP 12/04, Orzecznictwo Sądów Polskich 2005, zeszyt 3, poz. 41, s. 171-173.; glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 17 marca 2005 r., I KZP 2/05, Orzecznictwo Sądów Polskich 2005, zeszyt 11, poz. 133, s. 603-605; glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 29 listopada 2006 r., I KZP 27/06, Orzecznictwo Sądów Polskich 2007, zeszyt 7-8, poz.92, s.570-572; glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 26 listopada 2014 r. (II KK 138/14) Orzecznictwo Sądów Polskich 2015, zeszyt 9, poz. K 81, s. 1207-1211.

W kręgu moich zainteresowań naukowych znalazły się także inne zagadnienia z zakresu części szczególnej kodeksu karnego. Ich odzwierciedleniem są takie publikacje jak: „Ochrona świadka w polskim prawie karnym” (współautor A.Michalska-Warias), w: Problemy stosowania prawa sądowego. Księga ofiarowana Profesorowi Edwardowi Skrętowiczowi, red. I.Nowikowski, Lublin 2007, s. 54-66; „Przestępstwo zniewagi Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej” (współautor S.Patyra), Prokuratura i Prawo 2012, nr 3, s.5-28; „Przestępstwo wykonania zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta na tle wybranych uregulowań prawa medycznego”, w: Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga Jubileuszowa Profesora Mariana Filara, red. A.Adamski, J.Bojarski, P.Chrzczonek, M.Leciak, t.I, Toruń 2012, s.431-455; „Odpowiedzialność karna za przestępstwo zniesławienia (art.212 k.k.)”, w: Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej, red. M.Mozgawa, Warszawa 2013, s.119-146.23; „Tak zwane przestępstwa okolo prostytutki (art.204 k.k.)” (współautor K.Wala), w: „Prostytucja”, red. M.Mozgawa,

Warszawa 2014, s. 72-94. Dwie inne publikacje dotyczą problematyki przestępstw kwalifikowanych przez następstwo. Są to: „Przestępstwa kwalifikowane przez następstwa”, w: *Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięciolecie Wydziału Prawa i Administracji UMCS. Materiały z konferencji naukowej: „Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięciolecie Wydziału Prawa i Administracji UMCS”*, Lublin, 23-24 kwietnia 2009 roku, zorganizowanej przez pracowników Katedry Prawa Karnego i Kryminologii, red. T.Bojarski, K.Nazar-Gutowska, A.Nowosad, A.Michalska-Warias, J.Piórkowska-Flieger, A.Sośnicka, M.Szwarczyk, D.Firkowski, Lublin 2009, s.37-49; „Spory wokół kwalifikowanych typów przestępstw”, w: *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A.Michalska-Warias, I.Nowikowski, J.Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 267-285. Ponadto, jestem współautorką publikacji: „Kodeks karny. Komentarz”, red. T.Bojarski (współautorzy T.Bojarski, A.Michalska-Warias, M.Szwarczyk), wyd.1, Warszawa 2006, ss. 746; wyd.2, Warszawa 2008, ss. 776; wyd. 3, Warszawa 2009, ss. 828; wyd. 4, Warszawa 2011, ss. 901; wyd. 5, Warszawa 2012, ss. 984; wyd.6 Warszawa 2013, ss.1060; wyd.7, Warszawa 2016, ss.1105). W publikacji tej opracowałam komentarz do czternastu rozdziałów części szczególnej kodeksu karnego i 7 przepisów znajdujących się w różnych rozdziałach części szczególnej oraz czterech przepisów zawartych w części ogólnej kodeksu karnego.

Jedna publikacja odnosi się do zagadnień z zakresu prawa wykroczeń. Jest to „Kodeks wykroczeń. Komentarz”, red.T.Bojarski (współautorzy T.Bojarski, A.Michalska-Warias, M.Szwarczyk), wyd. 1, Warszawa 2007, ss. 513, wyd. 2, Warszawa 2009, ss. 590; wyd.3, Warszawa 2015, ss.682. Jestem autorką komentarza do przepisów czterech rozdziałów części szczególnej kodeksu wykroczeń i do jedenastu przepisów znajdujących się w trzech rozdziałach kodeksu wykroczeń.

W swojej pracy naukowej podjęłam także kwestię odpowiedzialności nieletnich, co znalazło wyraz w dwóch artykułach, tj.: „Rola środka w postaci umieszczenia w zakładzie dla nieletnich (zakładzie poprawczym) na tle innych środków stosowanych w sprawach nieletnich”, w: *Problemy reformy postępowania w sprawach nieletnich. Materiały z konferencji naukowej: „Problemy reformy postępowania w sprawach nieletnich”* Lublin, 18-19 września 2008 roku, red. T.Bojarski, Lublin 2008, s.145-164; „Projektowane zmiany modelu postępowania w sprawach nieletnich (współautor A.Michalska-Warias), w: *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Materiały z konferencji naukowej* Lublin, 26-27 września 2011 r., red. T.Bojarski i in., Lublin 2011, ss. 259-272.

Jestem również współautorką publikacji: „Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z

zakresu prawa karnego materialnego za I półrocze 2011 r.” (współautor P.Kozłowska-Kalisz), Prawo w działaniu. Sprawy karne 2013, nr 13, s.175-198; „Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu prawa karnego materialnego za II półrocze 2011 r.” (współautor P.Kozłowska-Kalisz), Prawo w działaniu. Sprawy karne 2014, nr 19, s. 247-275.

W opracowaniu: Profesorowie Wydziału Prawa i Administracji UMCS 1949-2009. Księga jubileuszowa z okazji sześćdziesięciolecia Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie, red. A.Przyborowska-Klimczak, Lublin 2009 przedstawiłam sylwetkę Doc. Anny Gimbut (s.63-74).

Opublikowałam również recenzje książek: „Alternatywy pozbawienia wolności w polskiej polityce karnej”, red. J.Jakubowska-Hara, J.Skupiński, Warszawa 2009, Państwo i Prawo 2010, z.10, s.123-126; „Tożsamość polskiego prawa karnego”, red. S.Pikułski, M.Romańczuk-Grącka, B.Orłowska-Zielińska, Olsztyn 2011 (współautor K.Nazar-Gutowska), Ius Novum 2012, nr 2, s. 180-189.

Opracowaniem o charakterze dydaktycznym jest pozycja: „Prawo karne. Testy”, red. T.Bojarski (współautorzy A.Michalska-Warias, K.Nazar-Gutowska, A.Nowosad), wyd. 1, Warszawa 2010, ss. 223, wyd. 2, Warszawa 2012, ss. 216.

Problematyki skutku czynu zabronionego poświęcone są dwie moje prace: „Wątpliwości dotyczące skutkowego lub bezskutkowego charakteru wybranych typów przestępstw”, w: Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga Jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego, red. A.Błachnio-Parzych, J.Jakubowska-Hara, J.Kosonoga, H.Kuczyńska, Warszawa 2013, s.146-158 oraz przyjęta do druku w Studia Iuridica Lublinensia glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 31 marca 2017 r. (II AKa 450/16) dotyczącego charakteru podżegania ze względu na kryterium skutku.

Opublikowałam ponadto sprawozdania z konferencji: Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego, Lublin 26-27 IX 2011” (współautor A.Michalska-Warias), Państwo i Prawo 2012, z. 5, s. 122-124; „Aktualne problemy nauki o przestępstwie w prawie karnym Polski i Ukrainy”, Kazimierz Dolny, 20-21 maja 2013 r. (współautor K.Wala), Prokuratura i Prawo 2013, nr 12, s.192-199; VI Lubelskie Seminarium Karnistyczne pt. „Eutanazja”, Prokuratura i Prawo 2015, nr 12, s.195-199.

3. kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach - brak

4. międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio: naukową lub artystyczną:

2005 r.- Nagroda indywidualna Ministra Edukacji Narodowej i Sportu za książkę pt. „Fałsz dokumentu w polskim prawie karnym”

2010 r.-Nagroda indywidualna III stopnia Rektora UMCS za wyróżniającą się pracę w minionym roku akademickim

2012 r. -Medal brązowy za długoletnia służbę

5. wygłoszenie referatów na krajowych lub międzynarodowych konferencjach tematycznych

1. „Nowy polski kodeks karny z 1997 r. (podstawowe założenia)”, konferencja międzynarodowa „Problemy nauki i reformy prawa”, Mińsk, 29-30 października 1999 r.
2. „Rola środka w postaci umieszczenia w zakładzie dla nieletnich (zakładzie poprawczym) na tle innych środków stosowanych w sprawach nieletnich”, konferencja międzynarodowa „Problemy reformy postępowania w sprawach nieletnich”, Lublin, 18-19 września 2008 r.
3. „Przestępstwa kwalifikowane przez następstwa”, konferencja międzynarodowa „Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięciolecie Wydziału Prawa i Administracji UMCS”, Lublin, 23-24 kwietnia 2009 r.
4. „Projektowane zmiany modelu postępowania w sprawach nieletnich” (współautor A.Michalska-Warias), konferencja międzynarodowa „Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego”, Lublin, 26-27 września 2011 r.
5. „Odpowiedzialność karna za przestępstwo zniesławienia (art.212 k.k.)”, konferencja międzynarodowa IV Lubelskie Seminarium Karnistyczne „Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej”, Lublin, 10 grudnia 2012 r.
6. „Tak zwane przestępstwa okołoprostytycyjne (art.204 k.k.)” (współautor K.Wala), konferencja międzynarodowa V Lubelskie Seminarium Karnistyczne „Prostytycja”, Lublin, 9 grudnia 2013 r.

7. „Granice obrony koniecznej” (współautor A.Michalska-Warias), konferencja międzynarodowa „Obrona konieczna w prawie karnym polskim i ukraińskim”, Lublin, 5 listopada 2018 r.

c) kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitantki we wszystkich obszarach wiedzy

1. uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych – brak
2. udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych takich konferencji (załącznik nr 8)
3. kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków krajowych i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych z przedsiębiorcami - brak
4. udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism - brak
5. członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych - brak
6. osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki (załącznik nr 7)
7. opieka naukowa nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji - brak
8. staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich -brak
9. wykonywanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców - brak
10. udział w zespołach eksperckich i konkursowych - brak

Lublin 26. kwietnia 2019r....

podpis